

Date: 5th June-2026

ISLOM, XRISTIANLIK VA BUDDAVIYLIKDA INSONPARVARLIK G'OYALARI.

Ilmiy rahbar: Qo`qon universiteti Andijon filiali

Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası, PhD

Bazarova Irodaxon

Email: bazarovairoda8379@gmail.com

Qo`qon Universiteti Andijon filiali

Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yonalishi

24-21-guruh talabasi

Qobulov Husniddin

Email: qobulovxusniddin702@gmail.com

Tel: +998886633626

Annotatsiya: Mazkur maqolada islom, xristianlik va buddaviylik dinlarida insonparvarlik g'oyalarining mazmun-mohiyati tahlil qilinadi. Ushbu dinlarning muqaddas manbalari va ta'limotlarida inson qadr-qimmati, mehr-shafqat, bag'rikenglik, adolat hamda o'zaro hurmat tamoyillarining o'rni yoritiladi. Shuningdek, turli diniy an'analarda insonparvarlik qadriyatlarining shakllanishi va ularning jamiyat taraqqiyoti hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati qiyosiy tahlil asosida ochib beriladi. Tadqiqot natijalari mazkur dinlar insoniyatning ma'naviy kamoloti va tinch-totuv yashashiga xizmat qiluvchi umumiy insoniy qadriyatlarni targ'ib etishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: insonparvarlik, din, islom, xristianlik, buddaviylik, mehr-shafqat, bag'rikenglik, adolat, inson qadr-qimmati, diniy qadriyatlar.

Abstract: This article examines the essence and significance of humanitarian ideas in Islam, Christianity, and Buddhism. It analyzes the place of human dignity, compassion, tolerance, justice, and mutual respect within the sacred sources and teachings of these religions. Furthermore, the study comparatively explores the formation of humanitarian values in different religious traditions and their role in promoting social development and stability. The findings demonstrate that these religions advocate universal human values that contribute to spiritual growth, peaceful coexistence, and mutual understanding among people.

Keywords: humanitarianism, religion, Islam, Christianity, Buddhism, compassion, tolerance, justice, human dignity, religious values.

Аннотация: В данной статье рассматриваются сущность и значение идей гуманизма в исламе, христианстве и буддизме. Анализируется место человеческого достоинства, милосердия, толерантности, справедливости и взаимного уважения в священных источниках и учениях этих религий. Также на основе сравнительного анализа раскрывается процесс формирования гуманистических ценностей в различных религиозных традициях и их роль в обеспечении общественного развития и социальной стабильности. Результаты исследования показывают, что данные

Date: 5th June-2026

религии пропагандируют общечеловеческие ценности, способствующие духовному совершенствованию личности и мирному сосуществованию людей.

Ключевые слова: гуманизм, религия, ислам, христианство, буддизм, милосердие, толерантность, справедливость, человеческое достоинство, религиозные ценности.

Kirish

Bugungi globallashuv va madaniyatlararo muloqot jarayonlari jadallashib borayotgan davrda insonparvarlik g'oyalari jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash, turli millat va din vakillari o'rtasida o'zaro hurmat hamda bag'rikenglik muhitini shakllantirishda diniy qadriyatlarining o'zni beqiyosdir. Shu nuqtai nazardan, jahonning yirik dinlari hisoblangan islom, xristianlik va buddaviylik ta'limotlarida ilgari surilgan insonparvarlik g'oyalarini o'rganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

Din insoniyat tarixida nafaqat e'tiqod tizimi, balki ma'naviy-axloqiy me'yorlarni shakllantiruvchi muhim ijtimoiy institut sifatida ham namoyon bo'lgan. Turli diniy ta'limotlarda insonning qadr-qimmatini, uning hayoti va huquqlarini himoya qilish, mehr-shafqat ko'rsatish, adolatli bo'lish, muhtojlarga yordam berish kabi umuminsoniy qadriyatlar targ'ib etiladi. Mazkur qadriyatlar jamiyatda insonlar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish, ijtimoiy hamjihatlikni ta'minlash hamda ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Islom dinida inson Allohning yer yuzidagi xalifasi sifatida ulug'lanadi va uning sha'ni hamda qadr-qimmatini himoya qilish muqaddas burch deb qaraladi. Qur'oni karim va hadislarda mehr-oqibat, saxovat, adolat, yetim-esirlarga g'amxo'rlik qilish, insonlar o'rtasida tenglik va birodarlik munosabatlarini qaror toptirishga alohida e'tibor qaratilgan. Xristianlik ta'limotida esa insonparvarlikning asosiy tamoyillari sevgi, kechirimlilik, rahm-shafqat va yaqinlarga yaxshilik qilish g'oyalari orqali ifodalanadi. Buddaviylikda esa barcha tirik mavjudotlarga nisbatan rahmdillik, zo'ravonlikdan voz kechish, sabr-toqat va ma'naviy poklanish insonparvarlikning muhim mezonlari sifatida talqin etiladi.

Mazkur dinlar tarixiy, madaniy va aqidaviy jihatdan bir-biridan farq qilsa-da, ularni birlashtirib turuvchi umumiy jihat inson manfaatlarini himoya qilish, ezgulik va adolatni ulug'lash, tinchlik va hamjihatlikni targ'ib etishga qaratilgan insonparvarlik g'oyalaridir. Aynan shu jihat bugungi kunda turli din vakillari o'rtasidagi muloqot va hamkorlikni rivojlantirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi islom, xristianlik va buddaviylik dinlarida insonparvarlik g'oyalarining mazmun-mohiyatini tahlil qilish, ularning o'xshash va farqli jihatlarini qiyosiy o'rganish hamda zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyatini yoritishdan iborat. Tadqiqot davomida mazkur dinlarning muqaddas manbalari va ilmiy adabiyotlar asosida insonparvarlik qadriyatlarining nazariy asoslari tahlil qilinadi hamda ularning bugungi kunda ma'naviy-axloqiy tarbiya va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'zni ochib beriladi. Shu bilan birga, diniy ta'limotlarda ilgari surilgan insonparvarlik

Date: 5th June-2026

tamoyillarining umuminsoniy xarakterga ega ekanligi va ularning insoniyat taraqqiyotiga qo'shayotgan hissasi ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Mavzuning dolzarbligi

Hozirgi globallashuv sharoitida dunyo mamlakatlari o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalarning kengayishi turli millat, din va madaniyat vakillarining o'zaro muloqotini yanada kuchaytirmoqda. Bunday jarayonda jamiyatda tinchlik, barqarorlik va o'zaro hurmat muhitini ta'minlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, islom, xristianlik va buddaviylik dinlarida ilgari surilgan insonparvarlik g'oyalarini o'rganish alohida ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda ayrim hududlarda diniy nizolar, ekstremizm, radikalizm, milliy va diniy murosasizlik holatlarining uchrab turishi insonparvarlik, bag'rikenglik va o'zaro hurmat tamoyillarini chuqur tadqiq etishni taqozo etmoqda. Aslida jahon dinlarining asosiy manbalarida inson hayotining daxlsizligi, mehr-shafqat, adolat, tinchlik va ezgulik kabi umuminsoniy qadriyatlar ulug'lanadi. Shuning uchun ham ushbu dinlarning insonparvarlikka oid ta'limotlarini ilmiy asosda tahlil qilish jamiyatda diniy bag'rikenglik va konfessiyalararo totuvlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol etib tarbiyalash, ularda insoniylik, vatanparvarlik, mehr-oqibat va adolat kabi fazilatlarni shakllantirishda diniy merosning o'rni katta hisoblanadi. Islom, xristianlik va buddaviylik dinlarida inson qadr-qimmatini ulug'lashga qaratilgan g'oyalar yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini boyitish, ularda boshqa din va madaniyatlarga nisbatan hurmat ruhini shakllantirishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida ham diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Mamlakatimizda turli din vakillarining tinch va hamjihat yashashi uchun yaratilgan sharoitlar jahon hamjamiyati tomonidan yuksak baholanmoqda. Bu esa jahon dinlaridagi insonparvarlik g'oyalarini chuqur o'rganish va targ'ib etish zaruratini yanada oshiradi.

Shu sababli islom, xristianlik va buddaviylik dinlarida insonparvarlik g'oyalarining mazmun-mohiyatini tadqiq etish, ularning umumiy va o'ziga xos jihatlari aniqlash hamda zamonaviy jamiyatdagi ahamiyatini yoritish mazkur mavzuning dolzarbligini belgilaydi. Mazkur tadqiqot diniy bag'rikenglikni rivojlantirish, ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlash va jamiyatda tinchlik hamda hamjihatlik muhitini qaror toptirishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, islom, xristianlik va buddaviylik dinlari o'zining tarixiy shakllanishi, aqidaviy qarashlari va diniy marosimlari bilan bir-biridan farq qilsa-da, ularni birlashtirib turuvchi muhim jihatlardan biri insonparvarlik g'oyalarining ustuvor o'rin egallashidir. Mazkur dinlarning muqaddas manbalari va ta'limotlarida inson hayotining qadri, uning sha'ni va qadr-qimmatini ulug'lash, mehr-shafqat, bag'rikenglik, adolat hamda o'zaro hurmat kabi umuminsoniy qadriyatlar keng targ'ib etiladi.

Islom dinida insonning qadr-qimmatini himoya qilish, adolat va saxovat tamoyillariga amal qilish muhim fazilat sifatida e'tirof etilsa, xristianlikda sevgi,

Date: 5th June-2026

kechirimlilik va rahm-shafqat insonparvarlikning asosiy mezonlari sifatida talqin qilinadi. Buddaviylik ta'limotida esa barcha tirik mavjudotlarga nisbatan mehr-muruvvat ko'rsatish, zo'ravonlikdan voz kechish va ma'naviy poklanishga intilish insonparvarlikning muhim ko'rinishlari hisoblanadi. Ushbu jihatlar mazkur dinlarning inson kamoloti va jamiyat farovonligini ta'minlashga qaratilganligini ko'rsatadi.

Qiyosiy tahlil natijasida aniqlanishicha, insonparvarlik g'oyalari barcha yirik dinlarda umumiy ma'naviy-axloqiy tamoyil sifatida namoyon bo'ladi. Ular insonlarni ezgulikka undash, tinchlik va hamjihatlikni mustahkamlash, ijtimoiy adolatni qaror toptirish hamda jamiyatda sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois ushbu dinlarning insonparvarlikka oid qarashlarini o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, islom, xristianlik va buddaviylik dinlarida ilgari surilgan insonparvarlik g'oyalari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Ular turli din va madaniyat vakillari o'rtasida o'zaro hurmat, bag'rikenglik va hamkorlikni rivojlantirish, yosh avlodni yuksak ma'naviy fazilatlar ruhida tarbiyalash hamda jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli mazkur diniy merosni chuqur o'rganish va uning insonparvarlikka oid g'oyalarini keng targ'ib etish zamonaviy jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qur'oni Karim. – Toshkent: [O'zbekiston musulmonlari idorasi](#) nashri, 2023.
2. Sahihi Buxoriy. – Toshkent: Hilol-Nashr, 2021.
3. Injil. – Toshkent: Bible Society of Uzbekistan, 2020.
4. Dhammapada. – New Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 2018.
5. Karen Armstrong. A History of God. – New York: Ballantine Books, 1994.
6. John Bowker. World Religions. – London: Dorling Kindersley, 2015.
7. Ninian Smart. The World's Religions. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
8. Dinshunoslik. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi nashri, 2022.

